

# ZOOZOWLA

gratis tweemaandelijks stripinformatieblad | april / mei 2006



# MABZI

## jong zijn in Polen

Maakt onbekend onbemind? Allicht geldt dat voor Polen wel. Is dat niet het land waar die goedkope bouwvakkers vandaan komen en onze tweedehands auto's heengaan? Of anders het geboorteland van Karol Wojtyla, de vorig jaar overleden paus Johannes Paulus II? Op stripgebied kennen de meesten van ons enkel Grzegorz Rosinski, de tekenaar van *Thorgal*, *De Chninkel* en *Graaf Skarbek*. En da's alles. Met het verschijnen van *Karpertje*, het eerste deel van de serie *Marzi*, is daarin verandering gekomen. Het boek is het resultaat van de samenwerking van de onbekende jonge Poolse scenariste Marzena Sowa met haar vriend, de Franse tekenaar Sylvain Savoia die vooral bekend is van de actiestrips *Nomad* en *Al' Togo*. Hoofdrolspeelster van hun strip is de vijfjarige Marzi. Zij woont in de Poolse stad Stalowa Wola ('IJzeren Wil'), ergens in de jaren tachtig. Het leven onder het communistische bewind is geen pretje: er is een chronisch tekort aan alles, mensen leven er als haringen in een ton in grauwe flatgebouwen en ongestraft voor je eigen mening uitkomen kun je wel vergeten. Voor de kleine Marzi is het allemaal even 'normaal'. Zij groeit in deze omgeving op met haar vriendjes. Toch is *Marzi* meer dan alleen een nieuwe kinderstrip. *Karpertje* is het eerste deel van een reeks die de lezer een inkijkje geeft in de persoonlijke geschiedenis van haar bedenker, Marzena Sowa. *ZozoLala* sprak met Sowa en Savoia over hun intrigerende Poolse herinneringen.



*Hoe hebben jullie elkaar leren kennen?*

*Sowa* — „We hebben elkaar niet leren kennen om een project samen te maken, zoveel is zeker. Vier jaar geleden kwam ik naar Frankrijk voor mijn studie, niet met het plan strips te gaan maken.”

*Savoia* — „Het ging eigenlijk heel natuurlijk, zoals mensen elkaar leren kennen, weet je wel... Toen we elkaar voor het eerst zagen, beslisten we allebei om op elkaar af te stappen en dat was dat. (*lachen allebei*) Het idee om samen te werken en de strip te maken die nu voor ons ligt, kwam pas later, toen we al een tijdje samenwoonden. We zijn er eigenlijk samen opgekomen, doordat Marzena me almaar over haar leven in Polen vertelde. Hoe meer ze erover vertelde, hoe meer zin ik kreeg om het in een verhaal te gieten. Ik vond het interessante verhalen, die tegelijk heel specifiek zijn (het Polen van voor de val van het Oostblok) en herkenbaar en menselijk (de avonturen van een klein meisje en haar vriendjes). Wat voor Marzena heel gewoon was, bleek ik echt choquerend te vinden. Tussen opgroeien in Frankrijk en in Polen bleek een wereld van verschil te bestaan. Ik neem aan dat op de meeste van lezers hier ook zo overkomt.”

*U moest zich als tekenaar plotseling in een heel andere wereld inleven. Hoe ging dat?*

*Savoia* — „Ik vond dat echt niet zo moeilijk hoor. Marzena's verhalen zijn honderd procent waar gebeurd. Juist omdat ze zo authentiek zijn, vond ik het belangrijk om grafisch wat afstand te nemen. Ik wilde de verhalen niet node-loos zwaar maken. Er zitten humoristische, lichte accenten in. Uit elk detail in de tekeningen vind ik een zekere vreugde spreken. Het was immers niet enkel kommer en kwel daar achter het IJzeren Gordijn! Bij het tekenen van de strip

ben ik uitgegaan van Marzena's verhalen en beschrijvingen. De wereld zoals je die in het boek leest, is volledig haar beschrijving, zij het uiteraard wel gefilterd door mijn blik. Ik heb haar echt het hemd van het lijf gevraagd over van alles en nog wat. Over elk detail van het appartementsgebouw waar *Karpertje* zich afspeelt, hebben we het gehad. Voor mij is het dan ook een zeer persoonlijk verhaal geworden. Mijn andere strips speelden zich af in een veel 'stoerder' universum, met gespierde helden. Nu moest ik in de huid van een jong meisje kruipen."

*U heeft jaren samengewerkt met Jean-David Morvan. Heeft hij veel invloed op u gehad?*

*Savoia* — „Jean-David en ik hebben samen in Reims op school gezeten. Vijftien waren we toen we elkaar leerden kennen. Eigenlijk zijn we vrij snel gaan samenwerken, in 1985 geloof ik, voor het fanzine *Hors Gabarit*. Ik wist dat ik zelf niet zulke geweldige scenario's kon schrijven, dus was Jean-David voor mij de perfecte partner. Met vallen en opstaan hebben we heel veel zaken geleerd. We waren het dan ook volledig eens om samen het avontuur op te zoeken door in 1989 naar Brussel te verhuizen en er de stripopleiding van de Sint-Lukasacademie te volgen. Ik vond dat eerder een soort van vervolmaking, want ik had niet het gevoel dat ik een onbeschreven blad was. (lacht) Samen hebben we er heel wat auteurs ontmoet en er heel wat opgestoken. Het



Uit het tweede deel van Marzi

was een periode voor ons die een echte laboratoriumfunctie had, in meerdere opzichten. We hebben ons zowel op narratief als grafisch vlak flink kunnen aanscherpen. Om ons een zekere werkregelmataat op te leggen, hebben Jean-David en ik in 1994 een eigen studio opgericht. Die heeft een tijdje echt heel goed gedraaid. Momenteel werk ik thuis – en 'thuis' betekent voor mij Brussel, de stad waar ik een paar maanden geleden naartoe ben verhuisd. Ik zocht al een tijdje naar een nieuwe omgeving, nieuwe uitdagingen, 'frisse lucht'. Maar dat wil niet zeggen dat ik Jean-David niet meer zie of hoor. Allebei werken en reizen we heel erg veel en is het nog steeds dezelfde strijd tegen de deadlines." (lacht)

*Als je Karpertje vergelijkt met Nomad zou je niet zeggen dat het door dezelfde tekenaar is gemaakt.*

*Savoia* — „Ik wilde al langer in een stijl tekenen die minder gedetailleerd en realistisch was. Het was dan ook een verademing om eens los van die realistische 'druk' te kunnen werken, in een veel spontanere stijl. Ik heb me hier echt erg mee geamuseerd. Het

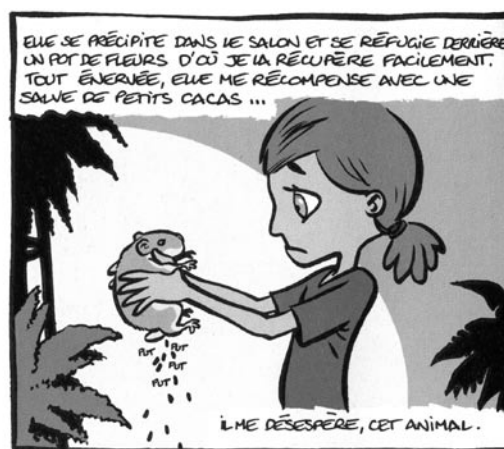
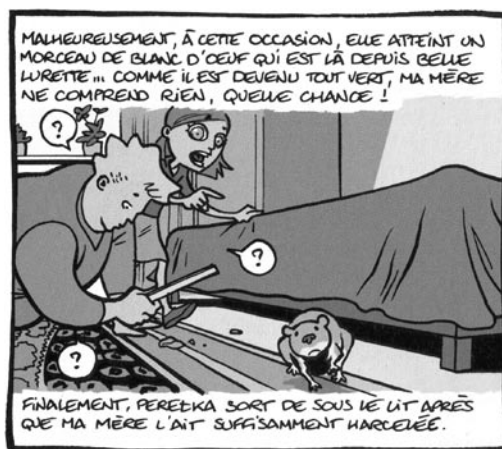


Een exclusieve tekening voor Zozolala

heeft ook te maken met de uitbeelding van emoties, die met een vereenvoudigde stijl veel directer is. Met de stijl die ik in *Karpertje* heb gehanteerd, vind ik bovendien dat de tekeningen niet afleiden van het scenario. Dat het scenario niet in de verdrinking kwam, is voor mij heel belangrijk. Het originele scenario van Marzena was heel uitgebreid, met enorm veel details. We hebben samen beslist om het toch een beetje te vereenvoudigen, om het verhaal op een zo krachtig mogelijke manier te brengen. Maar vergis je niet, soms moet je heel lang zoeken totdat iets schijnbaar eenvoudigs op de juiste manier op papier staat."

*Marzena, waarom koos u voor het medium strip om uw verhaal te vertellen?*

*Sowa* — „Moeilijke vraag, ik ben altijd wel 'literair' bezig geweest. Niet alleen toen ik Franse literatuur studeerde, maar ook als auteur van een aantal literaire teksten. Ik heb nooit echt bewust over strip als vertelvorm nagedacht. Wat niet wil zeggen dat ik niet graag strips lees! Strips hebben toch een aantal voordelen vergeleken met literaire teksten. Zo is de drempel om met lezen te beginnen veel lager, en niet alleen voor jonge mensen. En als je geluk hebt om te kunnen samenwerken met een goede tekenaar (lacht), geef je zo'n enorme meerwaarde aan het verhaal. Ik kan zelf niet



Uit het tweede deel van Marzi

tekenen, al heb ik het wel geprobeerd... Een goede strip maken is heus niet zo eenvoudig als het eruit ziet. Je moet om te beginnen een uitstekende tekenaar zijn (wat ik dus niet ben), je moet je verhaal op een overtuigende manier brengen, enzovoort. In Polen hadden we bovendien niet echt veel strips. Het handjevol strips dat er wel was, was bestemd voor kinderen. Strips zijn er echt een randverschijnsel. Een strip lezen als volwassene, dat is gewoonweg *not done*. Toen ik naar Frankrijk kwam en Sylvain leerde kennen, heeft

hij me helemaal in de fascinerende wereld van het beeldverhaal ondergedompeld. Ik ontdekte dat er een enorm aanbod bestond dat zowel grafisch als inhoudelijk heel intelligent en verfrissend was. Dat was een echte cultuurschok.”



Uit het tweede deel van Marzi

*Zijn uw verhalen echt geheel autobiografisch?*

Sowa — „Zeer zeker, alles wat je leest is waar gebeurd. Ik put uit de herinneringen aan mijn jeugd in Polen – al kent het verhaal in westerse ogen allicht vrij onwaarschijnlijke momenten. Het feit dat mijn verhaal nu als strip wordt gepubliceerd, heeft als bijkomend voordeel dat een erg groot publiek ermee kan kennismaken. We hadden trouwens niet louter een jong publiek voor ogen. Een goed stripalbum is in mijn ogen geschikt voor jong én oud. *Marzi* laat zich volgens mij zowel lezen door jonge kinderen als volwassenen. Je zou kunnen stellen dat ik op deze manier veel meer mensen kan bereiken dan ooit met een novelle of een roman mogelijk zou zijn.”

*Uw relaas doet denken aan Persepolis, de kaskraker van Marjane Satrapi. Ook zij is een immigrante in Frankrijk, ook zij publiceerde haar levensverhaal in stripvorm.*

Sowa — „Op het moment dat ik aan *Marzi* begon, had ik nog nooit gehoord van Marjane Satrapi. Toen *Karpertje* verscheen, hebben critici inderdaad gewezen op de overeenkomsten tussen *Marzi* en *Persepolis*. Eigenlijk ben ik me toen pas voor Satrapi's Iraanse epos gaan interesseren. Iran was voor mij echt een volledig onbekend land. Daar is pas door Marjane's verhaal verandering in gekomen. Ikzelf vind niet dat er veel gelijkenissen tussen onze verhalen zijn. Op het feit na dat het over jeugdherinneringen gaat die zich allebei buiten Frankrijk afspelen. Marjane schrijft in de verleden tijd, vanuit een volwassen standpunt. Je weet als lezer dat zij de leefwereld zoals zij die in *Persepolis* oproept, achter zich heeft gelaten. *Marzi* wordt door een klein meisje in de tegenwoordige tijd verteld.”

*Zijn er plannen om uw werk ook in Polen uit te geven?*

Sowa — „Al zijn er uitgeverij in Polen die strips in hun fonds hebben en al zijn er enkele stripmakers van een behoorlijk niveau, ik weet niet of hen dit zal interesseren. Ik zou het natuurlijk wel willen en ben ervan overtuigd dat de Poolse lezers zich kunnen identificeren met mijn verhaal. Iedereen van mijn leeftijd en ouder heeft dit soort omstandigheden meegemaakt. Het is dus voor de meeste van mijn landgenoten een erg herkenbaar gegeven. Toen ik mijn familie vertelde dat onze strip werd uitgegeven, werd er menig wenkbrauw gefronst. Men kon niet geloven dat uitgerekend dit verhaal een kans kreeg, juist omdat het 'onze realiteit' weergaf. (lacht) Dit genre krijgt weinig kansen in Polen.”

Savoia — „De politieke context die in Polen en de andere voormalige Oostbloklanden zo sterk haar stempel op de maatschappij

heeft gedrukt, is in dit verhaal alomtegenwoordig. Alle mensen die erin voorkomen dragen dezelfde kledij, wonen in dezelfde woonblokken en doen ook allemaal precies hetzelfde – bij gebrek aan alternatieven. Dat zijn voor de Polen van nu enkel nog herinneringen, en niet altijd de meest aangename. We wilden niet louter amu-

seren of ontspannen. Uiteraard beogen we dat wel met deze strip, maar we wilden een stapje verder gaan. Met *Marzi* wilden we een manier van leven tonen, een stukje van de geschiedenis dat anders nooit verteld zou worden voor een groot publiek. De insteek van het verhaal is daarom de blik van een kind. En die verschilt uiteraard helemaal van de blik van de volwassene. Wat voor een kind een reuzengroot probleem is, is voor een volwassene soms zo klaar als een klontje. En omgekeerd. Polen is zo lang een voor de

buitenwereld hermetisch gesloten land geweest, met eigen regels en een heel specifieke sfeer. Al staat het land psychologisch gezien misschien heel erg ver van ons af, met de auto sta je vanaf Brussel al na één dag reizen in Warschau.”

*Zijn er ook dingen die u niet wilde vertellen in de strip?*

Sowa — „Hmmm, waarschijnlijk wel. Heel persoonlijke zaken heb ik er niet in opgenomen. Ik wilde ook naar niemand een beschuldigend vingertje heffen. Het verhaal gaat over dat kleine meisje en de personen uit haar onmiddellijke omgeving. Bovendien hadden we natuurlijk maar een beperkt aantal pagina's, dus plaats om over mijn héle jeugd te vertellen was er niet.”

*Wat mogen we in de reeks nog verwachten?*

Sowa — „De kleine Marzi is in de eerste aflevering zo'n jaar of vijf, zes. Het is de bedoeling haar te volgen tot na haar puberteit, tot ze mijn huidige leeftijd bereikt: 25 dus. Er is nog zoveel te vertellen. De afgelopen twee decennia waren in Polen niet bepaald rustig. Marzi is absoluut geen klassieke 'stripheldin' waar we eindelijk albums over willen tekenen. We maken vier albums, meer niet, precies de hoeveelheid die we nodig hebben om dit volledige verhaal te vertellen. In het tweede album zullen we het hebben over de omwenteling in Polen. In het derde zal Marzi de oversteeek maken naar Parijs, waar ze Franse letteren gaat studeren. En in het laatste album ziet ze zich geconfronteerd met 'het Westen' en dan vooral de stereotiepe denkbeelden die erover het Oostblok bestaan.”

**Roel Daenen**



Een exclusieve tekening voor Zozolala